

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ОПОДАТКУВАННЯ РИНКУ ЦИФРОВИХ ПОСЛУГ ТА КОНКУРЕНТНОЮ ПОЛІТИКОЮ ДЕРЖАВИ

Вінницький національний технічний університет

***Анотація.** Розглянуто особливості Закону України №4184 щодо оподаткування ринку цифрових послуг в Україні та його взаємозв'язок з конкурентною політикою держави. Досліджено проблематику оподаткування учасників ринку цифрових послуг.*

Ключові слова: електронні послуги, оподаткування, цифровий ринок, податок на додану вартість, цифровий податок.

RELATIONSHIP BETWEEN THE TAXATION OF THE DIGITAL SERVICES MARKET AND THE STATE'S COMPETITION POLICY

***Abstract.** The peculiarities of the Law of Ukraine №4184 on taxation of the digital services market in Ukraine and its relationship with the competition policy of the state are considered. The problem of taxation of participants in the digital services market is studied.*

Keywords: electronic services, taxation, digital market, value added tax, digital tax.

З 2 липня 2021 року набув чинності Закон України №4184 «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам» [1] (так званий «Податковий закон Google»), згідно з яким податок на додану вартість (ПДВ) з операцій з надання електронних послуг фізичним особам в Україні буде оподатковуватися (окремі положення Закону набули чинності з 1 січня 2022 року).

Закон покликаний забезпечити справедливі податкові умови для національних і міжнародних компаній-нерезидентів, що надають електронні послуги. Подібні законодавчі положення діють в Європейському Союзі, Австралії, Білорусі, Казахстані та інших країнах, тому на сьогодні їх аналіз є актуальним, оскільки дозволяє виявити вплив процесів, що відбуваються у сфері податкового законодавства, на конкурентоспроможність підприємств-резидентів та загалом національної економіки.

Окремі питання функціонування податку на додану вартість розглядалися в роботах таких науковців, як, В. Андрущенко [2], Р. Волощук [3], О. Гудима [4], Ю. Іванов [5], В. Кміть, І. Крисоватий [6] та багато інших. Разом з тим, сфера оподаткування електронних послуг в мережі Інтернет та її вплив конкурентоспроможність національної економіки є недостатньо дослідженою.

Бурхливий розвиток цифрової економіки спричинив нові виклики перед податковою політикою, пов'язані з регулюванням конкуренції та необхідністю адаптації існуючих податкових систем до нового способу ведення бізнесу не лише в Україні, але й в усьому світі. Більшість існуючих міжнародних систем оподаткування датуються в основному початком 20 століття і більше не є повністю актуальними. Вони пристосовані до менш глобалізованої економіки та покладаються на фізичну присутність підприємства на території, що дозволяє встановити зв'язок між ними та податковими юрисдикціями.

За оцінками Європейської комісії, цифрові підприємства платять нижчу ефективну ставку податку, ніж традиційні одиниці господарювання. Хоча деякі дослідження ставлять під сумнів недостатнє оподаткування цифрової економіки, існує міжнародний консенсус щодо того, що діючі правила необхідно адаптувати. Вони залишають забагато прогалин в законодавстві, через що воно є ефективним. Наприклад, спільне дослідження МВФ та Копенгагенського університету показало, що 40% інвестицій у світі структуровано таким чином, щоб мінімізувати податкові зобов'язання, а не з урахуванням справжньої підприємницької діяльності.

Однією з основних податкових проблем, яка постає перед оподаткуванням «цифрового ринку», є те, що онлайн-бізнес може здійснюватися без будь-якої фізичної присутності, тоді як чинні податкові правила були розроблені для підприємств, що мають постійне представництво. Іноземні підприємства підлягали оподаткуванню лише якщо вони мали таку установу, що сама-собою широко визначається як місце, де повністю або частково здійснюється господарська діяльність даної компанії. Таке «вікно» в законодавстві призводило до того, компанії в Україні оподатковувалися лише за наявності встановленого податкового зв'язку між ними. Але така комерційна присутність не обов'язково супроводжується фізичною присутністю, що призводить до ситуації, коли податки не відображають вартість та прибутків, створених бізнесом.

За попереднім задумом розробників законопроекту №4184 оподаткуванню ПДВ підлягали так звані В2С відносини – поставка електронних послуг нерезидентами на користь кінцевих споживачів – фізичних осіб. Проте, для прискінення структуривання операцій з постачання електронних послуг із залученням ФОП як посередників між нерезидентами та кінцевими споживачами, законопроект №4184 до другого читання був дороблений, і в його положення додано також постачання електронних послуг, в тому числі на користь фізичних осіб-підприємців. Тобто, класичні В2С відносини з метою оподаткування новим ПДВ на електронні послуги було модифіковано під Українську податкову систему [7].

Стаття 14 ПКУ була доповнена пунктом 14.1.56, який вводить поняття електронних послуг, тобто послуг, що «постачаються через мережу Інтернет, автоматизовано, за допомогою інформаційних технологій та переважно без втручання людини, у тому числі шляхом встановлення спеціального застосунку або додатку на смартфонах, планшетах, телевізійних приймачах чи інших цифрових пристроях».

При цьому у визначенні наведений невиключний перелік таких послуг, зокрема:

- постачання електронних примірників, надання доступу до зображень, текстів та інформації, у тому числі, але не виключно, шляхом підписки на електронні видання;
- доступ до баз даних, у тому числі користування пошуковими системами та службами каталогів у мережі Інтернет;
- постачання електронних примірників та/або надання доступу до аудіовізуальних творів, відео- та аудіо творів на замовлення, ігор, постачання послуг з доступу до телевізійних програм (каналів) чи їх пакетів;
- надання доступу до інформаційних, комерційних, розважальних електронних ресурсів та інших подібних ресурсів, зокрема, але не винятково, розміщених на платформах спільного доступу до інформації чи відеоматеріалів;
- постачання послуг з дистанційного навчання в мережі Інтернет, проведення та надання якого не потребує участі людини, у тому числі шляхом надання доступу до віртуальних класів, освітніх ресурсів;
- надання хмарної послуги в частині надання обчислювальних ресурсів, ресурсів зберігання або систем електронних комунікацій за допомогою технологій хмарних обчислень;
- постачання програмного забезпечення та оновлень до нього, у тому числі електронних примірників, надання доступу до них, а також дистанційне обслуговування програмного забезпечення та електронного обладнання;
- надання рекламних послуг у мережі Інтернет, мобільних додатках та на інших електронних ресурсах, надання рекламного простору, у тому числі шляхом розміщення банерних рекламних повідомлень на веб-сайтах, веб-сторінках чи веб-порталах [8].

У цілому можна резюмувати, що новий ПДВ на електронні послуги фактично є старим податком, який вводиться для нового кола платників, матиме новий інструментарій, порядок адміністрування, звітування та сплати, відмінний від стандартного ПДВ.

Фактично законопроект №4184 можна вважати одним з важелів конкурентної політики держави, оскільки завдяки йому були забезпечені справедливі умови ведення бізнесу як для національних, так і міжнародних компаній-нерезидентів. Про це свідчить той факт, що для юридичних осіб-резидентів України встановлено сумовий поріг для виникнення обов'язку ПДВ-реєстрації: при перевищенні впродовж будь-яких послідовних 12 місяців обсягу оподатковуваних ПДВ операцій на суму в 1 млн грн [8].

Також, для нерезидентів з метою ПДВ-реєстрації в Україні встановлено такий самий сумовий критерій – в 1 млн грн, однак з певною різницею – законопроектом №4184 він чітко прив'язаний до 2021 календарного року: нерезиденти будуть зобов'язані зареєструватись платниками ПДВ у разі, якщо обсяг поставок електронних послуг в Україну за 2021 рік перевищить суму в 1 млн грн [1]. Це для того, щоб у разі активної діяльності на території України нерезидентів, вони мали змогу стати платником податку на додану вартість вже з початку 2022 року, а не ставати таким платником за підсумками роботи 2022 року.

Для цифрових гігантів, таких як Google, Netflix, Booking.com, Bloomberg, Apple, Coursera та інших реєстрація платниками ПДВ на електронні послуги в Україні є питанням репутаційного значення, а тому передбачається, що великі міжнародні компанії будуть виконувати встановлені законопроектом №4184 обов'язки. Також можна спрогнозувати, що оскільки ПДВ включатиметься до вартості електронних послуг, а фактичними його платниками будуть кінцеві споживачі – фізичні особи та ФОП на єдиному податку, то ймовірно іноземні компанії оберуть тактику подорожчання своїх послуг на 20%.

Загалом, вищезгаданий законопроект можна вважати не лише ще одним податковим інструментом, а й інструментом конкурентної політики, який має вплив не лише на взаємовідносини між компаніями-резидентами та нерезидентами, а й на становище України на міжнародному ринку цифрових послуг в цілому та її позиціонування як розвинутої цифрової держави.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо скасування оподаткування доходів, отриманих нерезидентами у вигляді виплати за виробництво та/або розповсюдження реклами, та удосконалення порядку оподаткування податком на додану вартість операцій з постачання нерезидентами електронних послуг фізичним особам Закон України №4184 від 03.06.2021р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/t211525?an=1>

2. Андрущенко В. Л. Фіскальне адміністрування як наука і мистецтво. Фінанси України. 2003. Вип. №6. С. 27–35.

3. Волощук Р. Є. Адміністрування непрямих податків у контексті формування доходів бюджету держави. Економічний аналіз. 2014. Вип. № 1. С. 120–131.

4. Гудима О. В. Становлення та розвиток системи податкового адміністрування в Україні. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. 2013. Вип. № 6 (76). С. 100–103.

5. Іванов Ю. Б., Карпов Ю. Б., Петросянц К. В. Адміністрування податків: навч. посібник. Харків: Вид. ХНЕУ, 2005. 276 с.

6. Кізіма А. Я., Крисоватий І. А. Прогнозування і планування надходжень податку на додану вартість: теорія та практика. Наукові записки. Серія «Економіка». 2011. Вип. № 16. С. 51–57.

7. Аналіз податкових новацій від KPMG Law Ukraine. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/204322_pdv-na-google--netflix-khto-komu--za-shcho-bude-platiti (дата звернення: 28.01.2022).

8. Податковий кодекс України № 2755-VI від 02.12.2010 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>

Марія Олександрівна Колоніцька – аспірантка кафедри фінансів та інноваційного менеджменту, Вінницький національний технічний університет, м. Вінниця, e-mail: marichka6061993@gmail.com

Kolonitska Mariiy O. – Postgraduate Student of the Chair of Finance and innovative management, Vinnytsia National Technical University, Vinnytsia, email: marichka6061993@gmail.com